

An evaluation of the compatibility of the intended, implemented, and learned curricula: considering the natural sciences lesson at the 2rd grade of junior high school in Neirin City

Zeinab Mirshecar, Ahmad Reza Oji Nezhad, Abass Goltash

¹Students of the curriculum planning, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

²Faculty member, department of educational science and psychology, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

³Faculty member, department of educational science and psychology, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

ارزیابی میزان هم‌خوانی برنامه درسی قصد شده، اجرا شده و آموخته شده درس علوم تجربی سال دوم راهنمایی شهرستان نیریز در سال تحصیلی ۹۲ - ۱۳۹۱

زینب میرشکاری، احمدرضا اوجی نژاد^{*}، عباس قلتاش

^۱دانش آموخته برنامه ریزی درسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
^۲عضو هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
^۳عضو هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

چکیده

هدف این پژوهش، ارزیابی میزان هم‌خوانی برنامه درسی قصد شده، اجرا شده و آموخته شده درس علوم تجربی سال دوم راهنمایی شهرستان نیریز در سال تحصیلی ۹۲ - ۱۳۹۱ بوده است. پژوهش حاضر از نوع تحقیق پیمایشی است. به منظور اجرای پژوهش که مبتنی برنگرش سنجی مدیران، دبیران و دانش‌آموزان در مورد برنامه‌های درسی قصد شده، اجرا شده و آموخته شده بود، سه مقیاس محقق ساخته، برحسب گروه مدیران، دبیران و دانش‌آموزان طراحی و استفاده گردید. روایی و پایایی هر سه مقیاس با روش روایی صوری و آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. به منظور گردآوری داده‌ها، نمونه آماری مربوط به برنامه درسی اجرا شده (مدیر و دبیر) و برنامه درسی آموخته شده (دانش‌آموز)، با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و تصادفی انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها نشان داد که بین دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود دارد؛ بین دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی آموخته شده انطباق وجود ندارد؛ بین برنامه درسی اجرا شده و برنامه درسی آموخته شده انطباق وجود ندارد. همچنین، بین متغیر محتوا در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود ندارد. بین متغیر فعالیت‌های یاددهی - یادگیری در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود ندارد و بین مؤلفه ارزشیابی در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود دارد.

واژگان کلیدی: برنامه درسی قصد شده، برنامه درسی اجرا شده، برنامه درسی آموخته شده، ارزشیابی برنامه درسی

Abstract

The main purpose of this study was to evaluate the extended of compatibility of the intended, implemented and learned curricula, based on the natural sciences lesson at the 2rd grade of junior high school in Neirin City. To find out what the managers', teachers' and students' viewpoints were about the intended, implemented, and learned curricula, the researcher-made scales had been designed based on the three above-mentioned groups. Both the validity and the reliability of the scales had been verified through face validity and Cronbach alpha. In order that the data to be collected, the statistical sample, relating to intended curricula (the manager and the teacher) and the learned one (the student) was selected by means of the random and clustering sampling method. Once the data were analyzed, the following results were found: there was a sort of compatibility between the intended and implemented curricula, no compatibility was found neither between the intended and learned curricula nor between the implemented and learned one. Considering the content variable, the intended and implemented curricula were not compatible. The same was found regarding the teaching-learning variable. However, these two factors showed a sort of compatibility once a valuation variable was taken into consideration

Keyword: Intended curriculum, implemented curriculum, learned curriculum, Evaluation curriculum.

مقدمه

مهمترین عامل حفظ فرهنگ و قدرت یک جامعه، نظام آموزش و پرورش آن است (Balm & Küçük, 2010). در کنوانسیون حقوق کودکان و اهداف آموزش و پرورش، توصیه می‌شود که برنامه‌ریزی‌های آموزشی و درسی و برنامه‌ها باید با زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و اقتصادی کودک ارتباط مستقیم داشته باشند (Rampaul, 2010). در چند دهه اخیر، هیچ یک از موضوع‌های درسی در سطح جهانی، به اندازه دروس علوم تجربی دچار تغییر و تحول نشده است. گرچه محتوای درسی علوم تجربی به خودی خود به دلیل پیشرفت فزاینده علم و دانش بشری، روز به روز جدیدتر و حجیم‌تر می‌شوند، ولی این تغییر تنها از جنبه محتوایی، آموزش علوم را در بر نمی‌گیرد. ویژگی‌های عصر کنونی ایجاب می‌کند تا برنامه‌های آموزشی علوم تجربی به نحوی ساماندهی گردند تا با بهره‌گیری از آنها، همه توانایی‌های شناختی و شخصیتی دانش‌آموزان رشد کرده، فراگیران با برخورداری از مزایای علوم و فناوری، توانمندی‌های لازم برای رویارویی با تحولات جدید را کسب نمایند و فعالیت‌های دانش‌آموزان را متناسب با هدف‌های درس در مسیر صحیح پیش ببرند (Harlen, 1999).

ارزیابی میزان تناسب برنامه درسی در اصل طراحی فرایندی به منظور شناسایی نقاط قوت و ضعف آن است؛ تا مشخص شود بین آنچه که قصد شده و آنچه که در حال اجرا است، چقدر فاصله وجود دارد. در چارچوب ارزیابی‌ها، معیارها یا شاخص‌هایی برای قضاوت در نظر گرفته می‌شود که معطوف به اهداف هستند. در واقع آنچه در ارزیابی‌ها دنبال می‌شود؛ شناسایی شکاف‌های برنامه درسی اجرا شده و تجربه شده با اهداف تدوین شده است (Gordon, 2008).

برنامه درسی، جوهره هر نوع آموزشی است که در ترکیب با روش‌های مؤثر تدریس، کارآمدی و اثربخشی نظام آموزشی را تضمین می‌کند (لامپرت، پارکر و نری Lambert, Parker & Neary, 2007). یکی از فعالیت‌های مهم در حوزه آموزش و پرورش ارزشیابی برنامه‌های درسی است که موفقیت و اثربخشی برنامه‌ها را نمایان می‌سازد و مزایای متعددی دارد (Fathi, 1386). در آموزش و پرورش

ایران همانند برخی نظام‌های آموزشی، برنامه‌های درسی معمولاً به صورت قصد شده است. آنچه کمتر مورد توجه و ارزشیابی قرار می‌گیرد، برنامه درسی اجرا شده توسط مدرسان و برنامه درسی تجربه شده توسط دانش‌آموزان است که از اهمیتی به سزایی برخوردار است (Fathi, 1386).

طبق نظر کریمی (1384) دانش‌آموزان ایرانی به راحتی مطالب مهم و اساسی علوم را به فراموشی می‌سپارند و قادر به پاسخ‌گویی به سؤالات، به ویژه فراتر از سطح دانش نیستند. نتایج تحقیقات کیامنش (1381) نشان می‌دهد این مشکل مستمر در درس علوم تجربی وجود داشته است؛ آزمون تیمز ۲۰۰۳ که در بسیاری از کشورها انجام گرفت نتایج بسیار ضعیف دانش‌آموزان ایران را در تمام آزمون‌های علوم دوره‌های ابتدایی و راهنمایی نشان داد. یافته‌های پژوهش جیتندرا و گریفین (Griffin) & Jitendra, 2010 با عنوان «ارزیابی برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در پیشرفت تحصیلی در درس ریاضیات» نشان داد که برنامه درسی قصد شده و اجرا شده با هم انطباق ندارند و برای بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، علاوه بر تغییر شیوه‌های آموزشی باید به تغییر در کتاب‌های درسی نیز پرداخته شود. یافته‌های پژوهش سیلوینا و جاسون (Silvina & Jason) با عنوان «از برنامه درسی قصد شده به سوی برنامه درسی اجرا شده در آرژانتین» که با هدف تجزیه و تحلیل رابطه بین برنامه درسی اجرا و برنامه درسی قصد شده است در نظام آموزش و پرورش آرژانتین صورت گرفت، نشان داد که برنامه درسی اجرا شده و آموخته شده انطباق لازم را نیز با برنامه درسی قصد شده دارد. یافته‌های پژوهش زیبل (Ziebell) با عنوان «بررسی همترازی برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در درس ریاضیات مدارس ابتدایی» نشان داد که در مدارس از روش‌های ارزشیابی کیفی استفاده شده است و بین روش‌های ارزشیابی با برنامه درسی قصد شده و اجرا شده همترازی وجود دارد؛ همچنین، بین محتوا با برنامه درسی قصد شده و اجرا شده، همترازی وجود دارد. چون مطابق با نیازهای دانش‌آموزان طراحی شده‌اند. نتایج پژوهش کپتان (Kaptan, 2012) با عنوان «چالش‌های آموزش علوم» نشان داد که باید بین اهداف برنامه درسی و روش‌های ارزیابی ارتباط وجود داشته

نشان داد که برنامه درسی اجرا شده درس مطالعات اجتماعی آموزش متوسطه شاخه نظری ۱ - با هدف‌های نظام آموزشی متناسب است. ۲ - شرایط و امکانات متناسب را به میزان کمی در اختیار دانش‌آموزان گذاشته است. ۳ - به میزان کمی به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه دارد. ۴ - به موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان توجه دارد. ۵ - به میزان کمی اثربخشی لازم را داشته و نیازمند فعالیت‌های جبرانی است. در تحقیق آنها، محتوا، انسجام افقی و عمودی مفاهیم، عدم تناسب محتوای کتب درسی با نیازهای یادگیرنده و جوامع مورد بحث قرار گرفته است و ارزشیابی از برنامه درسی را تنها راه افزایش کارایی و اثربخشی برنامه درسی بر می‌شمرد.

جعفری هرندی؛ میرشاه جعفری؛ لیاقت‌دار (1389) در پژوهش خود، عنصر محتوا در برنامه درسی آموزش علوم ایران و کشورهای منتخب را مورد مطالعه و بررسی قرار داده، به این نتیجه دست یافتند که در کشورهای مورد مطالعه، محتوای انتخابی حول زمینه‌های چهارگانه علوم شامل فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی و بهداشت و زمین‌شناسی است. به علاوه، محتوا در سه حیطه دانشی، مهارتی و نگرشی تدوین یافته‌اند؛ هر چند در زمینه میزان و نوع پرداختن به حیطه مهارتی و نگرشی تفاوت قابل ملاحظه‌ای بین کشور ما و دیگر کشورها وجود دارد. مباحثی در مورد کسب سواد علمی فناورانه، حل مسأله، تفکر و مباحثی در مورد طبیعت، عمده‌ترین نکات برجسته محتوا است که در بین کشورهای مورد مطالعه مشترک است. همچنین نتایج به دست آمده شباهت‌های قابل ملاحظه‌ای را بین محتوای آموزش علوم در بین کشورهای مورد مطالعه و ایران نشان می‌دهد؛ این شباهت‌ها بیشتر در اسناد مکتوب برنامه درسی یا برنامه درسی قصد شده موجود است. فاصله قابل ملاحظه‌ای بین آموزش علوم کشور ما با کشورهای مورد مطالعه وجود دارد که جای تأمل است و شاید بتوان آن را ناشی از اجرای برنامه درسی دانست که در برنامه درسی کسب شده توسط دانش‌آموزان خود را نشان می‌دهد. یافته‌های پژوهش زینلی، فلاحی و اوجی (1390) با عنوان «ارزیابی میزان هم‌خوانی برنامه درسی قصد شده، اجرا شده و آموخته شده درس هنر پایه سوم ابتدایی»، نشان داد که

باشد و برای دستیابی به بهبود آموزش علوم در یک چارچوب خاص و توسعه پیشرفت‌ها در این زمینه، باید روش اقدام پژوهی به جای روش‌های سنتی در نظر گرفته شود.

یافته‌های پژوهش احمدی (1383) با عنوان «ارزشیابی برنامه درسی قصد شده، اجرا شده و کسب شده مراکز تربیت معلم» نشان داد که اختلاف فاحشی بین برنامه درسی قصد شده و کسب شده وجود دارد و همچنان در این مراکز از روش‌ها و رویکردهای سنتی در تربیت معلمان استفاده شده است؛ جای دارد تا اصلاحاتی در برنامه درسی مراکز تربیت معلم و افزایش اثربخشی آنها صورت پذیرد. نتایج پژوهش یادگارزاده (1386) با عنوان «تأثیر روش‌های سنجش تکوینی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کلاس چهارم ابتدایی در درس علوم تجربی» نشان داد که روش‌های سنجش تکوینی در بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اثر دارد و گروه‌های آزمایشی که کاربندی‌های مشاهده مستمر و آزمون کتبی به همراه بازخورد کلامی و نوشتاری دریافت کرده‌اند، پیشرفت بیشتری نشان دادند. یافته‌های پژوهش رضایی و ساکتی (1388)، با عنوان «ارزیابی میزان هم‌خوانی برنامه درسی قصد شده، اجرا شده و آموخته شده علوم تجربی سال سوم راهنمایی» نشان داد که تفاوت معناداری بین برنامه درسی قصد شده و اجرا شده وجود دارد (عدم انطباق)؛ بین برنامه درسی قصد شده و آموخته شده تفاوت معناداری وجود دارد (عدم انطباق)؛ برنامه درسی اجرا شده و برنامه درسی آموخته شده هم جهت بودند؛ انطباق لازم بین محتوای برنامه قصد شده با محتوای اجرا شده، وجود ندارد؛ تفاوت معناداری بین روش‌های یاددهی - یادگیری مورد نظر در برنامه قصد شده و روش‌های یاددهی و پرورش و روش‌های یاددهی و یادگیری که در برنامه رسمی در مدارس ناحیه ۲ شیراز در علوم تجربی پایه سوم راهنمایی اجرا می‌شود، وجود دارد. انطباق لازم در روش‌های یاددهی - یادگیری بین این دو برنامه درسی وجود ندارد؛ انطباق بین این متغیر در دو نوع برنامه درسی وجود ندارد. کاظم پور و غفاری (1388) به ارزشیابی برنامه درسی اجرا شده درس مطالعات اجتماعی آموزش متوسطه شاخه نظری با تأکید بر مدل روبیتایل پرداخته‌اند. نتایج

۲. بررسی میزان انطباق برنامه درسی قصدشده با برنامه درسی آموخته شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی

۳. بررسی میزان انطباق برنامه درسی اجرا شده با برنامه درسی آموخته شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی
اهداف/ویژه

۱. بررسی میزان انطباق محتوای برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی

۲. بررسی میزان انطباق فعالیتهای یاددهی- یادگیری برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی

۳. بررسی میزان انطباق مؤلفه ارزشیابی برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی

فرضیه های تحقیق
فرضیه کلی

بین برنامه درسی قصد شده، اجرا شده و آموخته شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی انطباق وجود دارد.
فرضیه های اصلی

۱. بین برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی انطباق وجود دارد.

۲. بین برنامه درسی قصد شده و آموخته شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی انطباق وجود دارد.

۳. بین برنامه درسی اجرا شده و آموخته شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی انطباق وجود دارد.

فرضیه های ویژه

۱. بین محتوای برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی انطباق وجود دارد.

۲. بین فعالیتهای یاددهی- یادگیری برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی انطباق وجود دارد.

بین برنامه قصد شده با اجرا شده، همخوانی وجود دارد. اما بین برنامه قصد شده با آموخته شده، همخوانی وجود ندارد. همچنین، در روش‌های تدریس و ارزشیابی، بین دو برنامه درسی قصد شده و اجرا شده، همخوانی وجود دارد. یافته‌های پژوهش پیر اسلامی، غیائی و فانی (۱۳۹۰) با عنوان «ارزیابی میزان همخوانی برنامه درسی قصد شده، اجرا شده و آموخته شده در درس علوم پایه دوم راهنمایی»، نشان داد که بین برنامه قصد شده با اجرا شده، انطباق وجود دارد. اما بین برنامه قصد شده با آموخته شده، انطباق وجود ندارد. همچنین، در اهداف، محتوا و ارزشیابی بین دو برنامه درسی قصد شده و اجرا شده انطباق وجود ندارد و در روش‌های تدریس بین دو برنامه درسی قصد شده و اجرا شده، انطباق وجود دارد.

با توجه به مباحث فوق، بدیهی است که نوع رویکرد گروه برنامه ریزی درسی نسبت به فرآیند طراحی، تدوین و اجرا می‌تواند نقش اساسی در ایجاد تعادل و هماهنگی برنامه‌های درسی داشته باشد؛ همچنین، لازم است تا دیدگاه‌های طراحان و مجریان به هم نزدیک باشد تا امکان انطباق این سه نوع برنامه تا حد ممکن افزایش یابد و هدف‌های مورد نظر تحقق یابند. بنابراین، شناسایی نقاط قوت و ضعف یک برنامه درسی ضروری است، به طوری که، با روشی نظام‌مند و هم‌زمان در مرحله اجرا، سه برنامه قصد شده، اجرا شده و آموخته شده ارزیابی شوند و نتایج این گونه ارزشیابی جامع و همه‌سویگر اطلاعات مناسب را برای برنامه ریزان درسی، مدیران و معلمان فراهم کند تا بتوانند برای اصلاح و بهبود برنامه درسی در زمینه‌های گوناگون تصمیم‌گیری کنند.

بنابراین، سؤال اصلی پژوهش این بوده است که آیا بین برنامه درسی قصد شده، اجرا شده و آموخته شده در علوم تجربی پایه دوم راهنمایی همخوانی وجود دارد؟

هدف پژوهش حاضر، بررسی میزان همخوانی برنامه درسی قصد شده، اجرا شده و آموخته شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز است.

اهداف اصلی

۱. بررسی میزان انطباق برنامه درسی قصدشده با برنامه درسی اجراشده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی

تک متغیره، ضریب همبستگی پیرسون و ...) مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

فرضیه اصلی اول: بین برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی انطباق وجود دارد.

برای سنجش این فرضیه از آزمون تی تک گروهی (t-test) برای مقایسه دو میانگین برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده استفاده شده است. نتایج سنجش این فرضیه در جدول شماره ۱ آمده است.

با توجه به داده‌های جدول شماره ۱، قدر مطلق t محاسبه شده، ۲/۱ به دست آمده است و سطح معناداری آن ۰/۰۶ است ($P > ۰/۰۱$). بنابراین، فرض صفر با سطح اطمینان ۹۹ درصد تأیید می‌شود. همچنین، میانگین محاسبه شده (۲/۹) که خیلی نزدیک به مقدار میانگین مورد انتظار (۳) است، نیز نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز وجود ندارد. پس نتیجه می‌گیریم که بین برنامه درسی قصد شده از سوی وزارت آموزش و پرورش با برنامه درسی اجرا شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز تفاوت معناداری وجود ندارد و بین دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود دارد.

فرضیه اصلی دوم: بین برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی آموخته شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی انطباق وجود دارد.

بهترین روش برای فهم این که آیا برنامه درسی قصد شده تحقق یافته است یا نه، مقایسه مقدار میانگین به دست آمده با مقدار میانگین ۳ یا بالاتر است. برای سنجش تطابق برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی آموخته شده، از آزمون t تک گروهی استفاده شد و اطلاعات آماری آن در جدول شماره ۲ آمده است.

با توجه به داده‌های جدول شماره ۲، قدر مطلق t محاسبه شده، ۴/۹- به دست آمده است و سطح معناداری آن ۰/۰۱ است ($P = ۰/۰۱$). همچنین، مقدار میانگین

۳. بین عنصر ارزشیابی برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی انطباق وجود دارد.

روش پژوهش

روش این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش تحقیق، توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش حاضر، متشکل از کلیه مدیران مدارس راهنمایی (۴۲ نفر)، دبیران علوم تجربی (۴۲ نفر) و دانش‌آموزان پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ (۱۱۵۰ نفر) و همچنین، کتاب علوم تجربی و کتاب راهنمای معلم علوم تجربی پایه دوم راهنمایی بوده است. نمونه مورد نظر از دانش‌آموزان با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. حجم نمونه پژوهش برای دانش‌آموزان با استفاده از فرمول کوکران جهت تعیین حد نصاب شرکت کنندگان در پژوهش ۴۶۱ انتخاب شدند. اما با توجه به محدود بودن جامعه مدیران و دبیران (۴۱ نفر) تمام افراد جامعه، به عنوان نمونه در نظر گرفته شدند. بنابراین، ۲۲ مدرسه راهنمایی دخترانه و ۲۰ مدرسه راهنمایی پسرانه به عنوان نمونه انتخاب گردید.

به منظور بررسی میزان هم‌خوانی برنامه درسی قصد شده، اجرا شده و آموخته شده در درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز، از ۳ مقیاس محقق ساخته به تفکیک برای مدیران، دبیران و دانش‌آموزان برای ارزشیابی برنامه‌های درسی اجرا شده و کسب شده استفاده شد؛ به طوری که نتایج حاصل از آنها با برنامه درسی قصد شده (کتاب علوم تجربی و کتاب راهنمای معلم علوم تجربی پایه دوم راهنمایی) مقایسه شد. برای محاسبه پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که مقادیر به دست آمده نشان دهنده پایایی بالای مقیاس است. ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس مدیر ۰/۸۳ و برای مقیاس دبیر ۰/۸۸ و برای مقیاس دانش‌آموز ۰/۹۰ به دست آمد. در این پژوهش با در نظر گرفتن ماهیت موضوع و اهداف پژوهش، از نرم‌افزار آماری spss، از روش‌های آماری مختلفی استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها هم آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و ...) و آمار استنباطی (آزمون تی

محاسبه شده (۱/۳۲) به طور معناداری پایین‌تر از میانگین مورد انتظار (۳) است. بنابراین، بین میانگین به دست آمده و میانگین مورد انتظار با سطح اطمینان ۹۹ درصد تفاوت معناداری وجود دارد. پس نتیجه می‌گیریم که تفاوت معناداری بین برنامه درسی قصد شده از سوی وزارت آموزش و پرورش با برنامه درسی آموخته شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز وجود دارد و

بین دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی آموخته شده انطباق وجود ندارد.

فرضیه اصلی سوم: بین برنامه درسی اجرا شده و برنامه درسی آموخته شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی انطباق وجود دارد.

برای سنجش این فرضیه از روش آماری ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

جدول ۱ - آزمون t تک گروهی برای مقایسه دو میانگین برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده درس علوم

تجربی پایه دوم راهنمایی

شاخص متغیر	میانگین محاسبه شده	میانگین فرضی	انحراف استاندارد	مقدار t محاسبه شده	سطح معناداری
برنامه درسی اجرا شده	۲/۹	۳	۰/۴۸	۲/۱	۰/۰۶

جدول ۲ - آزمون t تک گروهی برای مقایسه دو میانگین برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی آموخته شده درس

علوم تجربی پایه دوم راهنمایی

شاخص متغیر	میانگین محاسبه شده	میانگین فرضی	انحراف استاندارد	مقدار t محاسبه شده	سطح معناداری
برنامه درسی آموخته شده	۱/۳۲	۳	۰/۲۴	-۴/۹	۰/۰۱

جدول ۳ - ضریب همبستگی برنامه درسی اجرا شده و برنامه درسی آموخته شده

شاخص متغیر	ضریب همبستگی	سطح معناداری
برنامه درسی اجرا شده	-۰/۱۸	۰/۰۸
برنامه درسی آموخته شده		

جدول ۴ - آزمون t تک گروهی برای مقایسه محتوای برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده درس علوم

تجربی پایه دوم راهنمایی

شاخص مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	میانگین مورد انتظار (۳)	
				T محاسبه شده	تفاوت میانگین
محتوا	۲/۰۰	۰/۶۹	۰/۰۰۵	۱/۳۱	۱/۰۰

جدول ۵- آزمون t تک گروهی برای مقایسه فعالیت‌های یاددهی - یادگیری برنامه درسی قصد شده با برنامه

درسی اجرا شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی

میانگین مورد انتظار (۳)			خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	شاخص مؤلفه
سطح معناداری	T محاسبه شده	تفاوت میانگین				
۰/۰۱	۳/۴	۰/۷۵	۰/۰۰۵	۰/۷۶	۲/۲۵	فعالیت‌های یاددهی - یادگیری

جدول ۶- آزمون t تک گروهی برای مقایسه مؤلفه ارزشیابی برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده درس

علوم تجربی پایه دوم راهنمایی

میانگین مورد انتظار (۳)			خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	شاخص مؤلفه
سطح معناداری	T محاسبه شده	تفاوت میانگین				
۰/۲۲۱	-۲/۷	۱/۱	۰/۰۰۵	۰/۳۷	۱/۹	ارزشیابی

با توجه به مقدار t محاسبه شده ۱/۳۱ و سطح معناداری ۰/۰۰۱، با اطمینان ۹۹ درصد فرض صفر رد می‌شود. بین میانگین به دست آمده (۲) و میانگین مورد انتظار (۳) تفاوت معناداری (۱/۰) نیز وجود دارد. بنابراین نتیجه می‌گیریم که بین محتوای مورد نظر در برنامه درسی قصد شده وزارت آموزش و پرورش و محتوای درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی، تفاوت معناداری وجود دارد. بین متغیر محتوا در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود ندارد.

فرضیه ویژه دوم: بین فعالیت‌های یاددهی - یادگیری برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز انطباق وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه از آزمون t تک گروهی استفاده شد. به طوری که با بررسی گویه‌های مربوط به فعالیت‌های یاددهی - یادگیری برنامه درسی اجرا شده در مقیاس مدیر و دبیر، فعالیت‌های یاددهی - یادگیری برنامه درسی اجرا

با توجه به اطلاعات آماری مربوط به جدول شماره ۳ ضریب همبستگی بین برنامه درسی اجرا شده و برنامه درسی آموخته شده ۰/۱۸- به دست آمده است و سطح معناداری آن نیز ۰/۰۸ است و حتی از سطح اطمینان ۰/۰۵ نیز بالاتر است. بنابراین، نتیجه می‌گیریم که ضریب همبستگی بین برنامه درسی اجرا شده و برنامه درسی آموخته شده معنادار نشده است و دو برنامه درسی اجرا شده و برنامه درسی آموخته شده با هم انطباق ندارند.

فرضیه ویژه اول: بین محتوای برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز انطباق وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه از آزمون t تک گروهی استفاده شد. به طوری که با بررسی گویه‌های مربوط به محتوای برنامه درسی اجرا شده در مقیاس مدیر و دبیر، محتوای برنامه درسی اجرا شده با محتوای برنامه درسی قصد شده از سوی وزارت آموزش و پرورش مقایسه شده است. نتایج سنجش این فرضیه در جدول شماره ۴ آمده است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتیجه فرضیه اصلی اول: نتیجه آزمون تی تک گروهی، برای مقایسه دو میانگین برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده نشان داد که تفاوت معناداری بین برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده در علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز وجود ندارد و بین برنامه درسی قصد شده از سوی وزارت آموزش و پرورش با برنامه درسی اجرا شده در علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز تفاوت معناداری وجود ندارد و بین دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود دارد. نتیجه این فرضیه تحقیق با نتایج تحقیقات انجام شده توسط سیلوینا و جاسون (2010)، زیبل (2010)، کاظم پور و غفاری (1388)، زینلی، فلاحی و اوجی (1390)، پیر اسلامی، غیائی و فانی (1390) هم‌خوانی دارد؛ وجود این انطباق حاکی از این است که اهداف تدوین شده در کتاب درسی علوم تجربی بیشتر واقعی و عینی هستند به طوری که معلمان توانسته‌اند با استفاده از روش‌های آموزشی و برقراری ارتباط با دانش‌آموزان که به ویژه در کلاس‌های آموزش ضمن خدمت آموخته‌اند، به این اهداف تحقق بخشند؛ همچنین، در کتاب راهنمای معلم نیز اهداف هر درس به تفکیک آورده شده است و معلم به صورت گام به گام و منطبق با زمان اختصاص یافته به تدریس و یادگیری محتوای کتاب درسی، می‌تواند اهداف قصد شده در کتاب راهنما را تحقق ببخشد. از دلایل دیگر انطباق بین برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در این تحقیق، نقش سازنده مدیران مدارس در تعامل با سازمان آموزش و پرورش بوده است. به طوری که مواد و وسایل کمک آموزشی، کتاب‌های درسی و غیر درسی مرتبط، وسایل و ابزارهای آزمایشگاهی، عکس‌ها و ... را از سازمان آموزش و پرورش تحویل گرفته، در اختیار معلمان علوم تجربی قرار داده‌اند و در صورت لزوم نیز درخواست‌های معلمان این درس را به اطلاع مسؤولان رسانده، سعی در تهیه امکانات لازم داشته‌اند. همچنین، بازدیدهای علمی و تهیه گزارش‌ها نیز بی تأثیر نبوده است.

نتیجه فرضیه اصلی دوم: نتیجه آزمون تی تک گروهی

شده با فعالیت‌های یاددهی - یادگیری برنامه درسی قصد شده از سوی وزارت آموزش و پرورش مقایسه شده است. نتایج سنجش این فرضیه در جدول شماره ۵ آمده است. با توجه به مقدار t محاسبه شده $3/4$ و سطح معناداری $0/01$ ، با اطمینان ۹۹ درصد فرض صفر رد می‌شود. بین میانگین به دست آمده ($2/25$) و میانگین مورد انتظار (3) تفاوت معناداری ($0/75$) نیز وجود دارد. بنابراین نتیجه می‌گیریم که بین فعالیت‌های یاددهی - یادگیری مورد نظر در برنامه درسی قصد شده وزارت آموزش و پرورش و فعالیت‌های یاددهی - یادگیری در علوم تجربی پایه دوم راهنمایی، تفاوت معناداری وجود دارد. بین متغیر فعالیت‌های یاددهی - یادگیری در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود ندارد.

فرضیه ویژه سوم: بین مؤلفه ارزشیابی برنامه درسی قصد شده با برنامه درسی اجرا شده در علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز انطباق وجود دارد. برای آزمون این فرضیه از آزمون t تک گروهی استفاده شد. به طوری که با بررسی گویه‌های مربوط به مؤلفه ارزشیابی برنامه درسی اجرا شده در مقیاس مدیر و دبیر، مؤلفه ارزشیابی برنامه درسی اجرا شده با مؤلفه ارزشیابی برنامه درسی قصد شده از سوی وزارت آموزش و پرورش مقایسه شده است. نتایج سنجش این فرضیه در جدول شماره ۶ آمده است.

با توجه به مقدار t محاسبه شده ($-2/7$) و سطح معناداری ($0/221$)، با اطمینان ۹۹ درصد فرض صفر تأیید می‌شود. البته بین میانگین به دست آمده ($1/9$) و میانگین مورد انتظار (3) تفاوت قابل ملاحظه‌ای وجود دارد ($1/1$). اما با توجه به مقدار t و سطح معناداری ($0/221$)، $P > 0/01$ ؛

نتیجه می‌گیریم که بین مؤلفه ارزشیابی در برنامه درسی قصد شده وزارت آموزش و پرورش و مؤلفه ارزشیابی در علوم تجربی پایه دوم راهنمایی، تفاوت معناداری وجود ندارد. بین مؤلفه ارزشیابی در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود دارد.

است، باید مسؤولان آموزش و پرورش و معلمان توجه بیشتری به روش‌های ارزشیابی کیفی و توصیفی داشته باشند. همچنین آنچه بیشتر برای معلمان مهم بوده، حفظیات و کسب دانش کلی و تا حدودی هم درک مطلب است و توجه چندانی به کاربرد اطلاعات و افزایش مهارت و نگرش آنها نشده است.

فرضیه ویژه اول: نتیجه آزمون تی تک گروهی برای مقایسه دو میانگین محتوای برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده نشان داد که بین محتوای مورد نظر در برنامه درسی قصد شده وزارت آموزش و پرورش و محتوای درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی، تفاوت معناداری وجود دارد و بین متغیر محتوا در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود ندارد. نتیجه این فرضیه تحقیق با نتایج تحقیقات انجام شده توسط جیتندرا و گریفین (2010)، جعفری هرندی؛ میرشاه جعفری؛ لیاقتدار (1389)، پیر اسلامی، غیائی و فانی (1390) هم‌خوانی دارد.

عدم انطباق بین متغیر محتوا در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده بیشتر می‌تواند ناشی از تأثیر بیشتر محتوای غیر رسمی در سطح کلاس درس باشد و احتمالاً محتوای مکتوب در کتاب درسی، با توجه به سن دانش‌آموزان، چندان ملموس و عینی نبوده است یا معلمان تسلط لازم بر محتوا را نداشته‌اند.

فرضیه ویژه دوم: نتیجه آزمون تی تک گروهی برای مقایسه دو میانگین فعالیت‌های یاددهی - یادگیری برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده نشان داد که بین فعالیت‌های یاددهی - یادگیری مورد نظر در برنامه درسی قصد شده وزارت آموزش و پرورش و فعالیت‌های یاددهی - یادگیری درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی، تفاوت معناداری وجود دارد. بین متغیر فعالیت‌های یاددهی - یادگیری در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود ندارد. نتیجه این فرضیه تحقیق با نتایج تحقیقات انجام شده توسط کپتان (2011)، احمدی (1383)، رضایی و ساکتی (1388) هم‌خوانی دارد. عدم انطباق بین متغیر فعالیت‌های یاددهی - یادگیری در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده بیشتر

برای مقایسه دو میانگین برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی آموخته شده نشان داد که تفاوت معناداری بین برنامه درسی قصد شده از سوی وزارت آموزش و پرورش با برنامه درسی آموخته شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز وجود دارد و بین دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی آموخته شده انطباق وجود ندارد. نتیجه این فرضیه تحقیق با نتایج تحقیقات انجام شده توسط احمدی (1388)، رضایی و ساکتی (1388)، زینلی، فلاحی و اوجی (1390)، پیر اسلامی، غیائی و فانی (1390) هم‌خوانی دارد.

عدم انطباق بین برنامه درسی قصد شده و آموخته شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز می‌تواند حاکی از این باشد که توجهی به برنامه درسی پنهان و ضمنی نشده است و چون برنامه درسی آموخته شده به مقدار زیادی تحت تأثیر آن است و معلمان باید آگاهی کافی از این موضوع داشته باشند. همچنین، دانش‌آموزان، درک درستی از برنامه درسی قصد شده و اهداف مورد نظر هر درس، نداشته‌اند. بنابراین، معلمان باید دانش‌آموزان را آگاه کرده، در جهت ایجاد انطباق برنامه درسی قصد شده و آموخته شده با دانش‌آموزان تعامل بیشتری برقرار کنند و آنها را ترغیب نمایند تا در خارج از محیط مدرسه نیز به پژوهش و آزمایش بپردازند.

فرضیه اصلی سوم: نتیجه ضریب همبستگی پیرسون برای مقایسه دو میانگین برنامه درسی اجرا شده و برنامه درسی آموخته شده نشان داد که ضریب همبستگی بین برنامه درسی اجرا شده و برنامه درسی آموخته شده معنادار نیست و هر دو برنامه با هم انطباق ندارند. نتیجه این فرضیه تحقیق با نتایج تحقیقات انجام شده توسط کاظم پور و غفاری (1388) هم‌خوانی دارد.

عدم انطباق بین برنامه درسی اجرا شده و برنامه درسی آموخته شده درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی شهرستان نی ریز بیشتر می‌تواند ناشی از روش‌های ارزشیابی کمی باشد؛ البته در چند سال اخیر به روش‌های ارزشیابی کیفی و نمرات مستمر و فعالیت‌های کلاسی و پژوهش نیز تا حدودی توجه شده است، اما به نظر می‌رسد که در درس علوم تجربی که واحد درسی تئوری - عملی

content of the general education curriculum for Horticultural Science, Iran and several countries. *Educational Studies in Psychology*, No. 23.

Kaptan, Kubilay. Timurlenk, Ozden. (2012). Challenges for Science Education. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, (2): 3145–3149.

Kazempoor. M., Ismail. Ghaffari, Khalil. (2010). Evaluation of secondary education social studies curriculum implemented using a three-dimensional model theoretical branches. *New approach in Educational Administration Quarterly*, Year II, No. III.

Kyamsh, A. (2003). The results of the Third International Mathematics and Science Study. The Third International Mathematics and Science Study, National Center, monographs No. 21.

Pir Islamic Muharram. Fanny, H.. Ghiasi, Parvin. (2012). Consistent assessment intended curriculum implemented by seek regional science second grade. Marvdasht University, School of Education and Psychology.

Saketi, Parviz Kazemi, Sultanali. Rezai, Soheila. (2010). Consistent assessment intended curriculum implemented by Vamvkhth science grade 2 Shiraz area. Marvdasht University, School of Education and Psychology.

Vajargah Fathi, K.. (2008). Principles and Concepts curriculum. Tehran: Ball, Third Edition. - Karim, Abdul (2006). Overview Timss PIRLS achievement test results. Institute of Education.

Yadegarzadeh, GR. (2008). Effects of formative assessment on student achievement in fourth grade science lesson. *Daneshvar Journal*, No. 27.

Zeinali Mansour. Fallahi, Vida, Oji Race, AR. (2012). Consistent assessment intended curriculum implemented Vamvkhth third grade elementary art lesson Minab. Marvdasht University, School of Education and Psychology.

Ziebell, Natasha. (2010). Examining the alignment of the intended curriculum and performed curriculum in primary school mathematics and integrated curriculum. The University of Melbourne. Melbourne Graduate School of Education.

می‌تواند ناشی از عدم استفاده یا استفاده کم معلمان از شیوه‌های تدریس فعال و مشارکتی باشد. همچنین عدم تجهیز مدارس به امکانات و مواد و ابزارهای آموزشی و آزمایشگاه نیز بی‌تأثیر نبوده است.

فرضیه ویژه سوم: نتیجه آزمون تی تک گروهی برای مقایسه دو میانگین مؤلفه ارزشیابی برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده نشان داد که بین مؤلفه ارزشیابی در برنامه درسی قصد شده وزارت آموزش و پرورش و مؤلفه ارزشیابی درس علوم تجربی پایه دوم راهنمایی، تفاوت معناداری وجود ندارد. بین مؤلفه ارزشیابی در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده انطباق وجود دارد. نتیجه این فرضیه تحقیق با نتایج تحقیقات انجام شده توسط زبیل (2010)، یادگارزاده (1386)، زینلی، فلاحی و اوجی (1390) هم‌خوانی دارد. انطباق بین مؤلفه ارزشیابی در دو نوع برنامه درسی قصد شده و برنامه درسی اجرا شده بیشتر می‌تواند ناشی از همسویی شیوه‌های ارزشیابی مورد نظر مؤلفان کتاب درسی علوم تجربی و شیوه‌های ارزشیابی اجرا شده توسط معلمان باشد؛ به طوری که علاوه بر نمرات پایان ترم، نمرات مستمری کلاسی نیز در نظر گرفته شده است.

منابع

Ahmadi, GA. (2005). Evaluation of curriculum, teacher training courses, teacher training institutions of education. Institute of Curriculum Research and educational innovations.

Asha K. Jitendra, Cynthia C. Griffin, Yan Ping Xin. (2010). An Evaluation of the Intended and Implemented Curricula's Adherence to the NCTM Standards on the Mathematics Achievement of Third Grade Students: A Case Study.

Gvirtz, Silvina. Beech, Jason. (2010). From the Intended to the Implemented Curriculum in Argentina: Regulation and Practice. *Journal of Curriculum and Instruction*, 4(2).

Günay Balm, Ali. Küçük, Hilal. (2010). Examining of Turkish and portuguese education systems and science curricula. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, (9): 26–32.

Jafari Harandi, R.. Mir Jafari, Seyed Ebrahim. Liaghatdar, MJ. (2011). A comparative study on the